

І ТВОРИТИ ДОБРО!

МЕДИЧНА КАДЕМІЯ

№ 24 (353)
ГАЗЕТА ЗАСНОВАНА 1997 РОКУ
31 грудня 2013 року

З НОВИМ, 2014 РОКОМ! З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ!

ХАЙ ЩАСЛИВИМ БУДЕ РІК НОВИЙ!

Вельмишановні викладачі, студенти, усі працівники нашого університету та університетської лікарні!

Прийміть мої найщиріші вітання з Новим, 2014 роком і Різдвом Христовим!

Готуючись вступити у новий відлік часу, не завадило б озирнутися на пройдений шлях, аби, як завше, проаналізувати наші досягнення та здобутки, усвідомити результати спільної праці та спрогнозувати перспективи майбутнього. Без перебільшення можна мовити, рік, що минув, був для нас плідним, багатим на нові проекти, події, насиченим та цікавим. Нові зустрічі, підписання партнерських угод, створення соціальних програм у галузі медицини та науки сприяли, аби ми впевнено утверджувалися на стежі власних традицій та прокладали нові шляхи у світовому медичному просторі. Розширення міжнародної співпраці, налагодження партнерських відносин з численними навчальними закладами світу, укладання та реалізація угод про співпрацю з медичними університетами країн Європи та США – всі ці кроки сприяють, аби ТДМУ й надалі утримував позиції флагмана української вищої медичної освіти. Приємно констатувати, що торік ми втілили чимало проектів, в яких університет брав активну участь. Наші фахівці та студенти долучилися до багатьох соціальних програм у цій царині. Особливо це стосується реалізації реформ у практичній охороні здоров'я, впровадження на Тернопільщині пілотного проекту щодо запровадження державного регулювання цін на лікарські засоби для лікування осіб з гіпертонічною хворобою. Як відомо, ТДМУ активно долучився до процесів модернізації первинної ланки охорони здоров'я, створивши п'ять навчально-практичних центрів первинної медико-санітарної допомоги. Ідея, що нині успішно зреалізована, дозволяє студентам набу-

вати практичний досвід на власних практичних базах. Незабаром, сподіваємося, що створимо ще два центри: у селі Борсуки Лановецького району та у Новому Селі Підволочиського району. У найближчих планах – створення навчально-практичних центрів на базі Тернопільських міських амбулаторій загальної практики-сімейної медицини, що дасть можливість практикуватися студентам та інтернам не лише в умовах сільських амбулаторій, а й набувати досвіду роботи з міськими мешканцями.

Упродовж 2013 року не припиняли роботу й з облаштування кафедр, реконструкції та ремонту корпусів – понад 20 об'єктів оновили у нашому університеті. Одними з перших в Україні серед медичних ВНЗ на базі кафедри фізичного виховання створили у липні цього року кафедру здоров'я людини, фізичної реабілітації та фізичного виховання.

Щодо перспектив, то й надалі працює-

мо над удосконаленням діяльності першої в Україні університетської лікарні, вже наступного року маємо намір у співпраці створити відділення функціональної діагностики. Це буде оновлена, дещо осучаснена модель цього діагностичного підрозділу. Об'єднавши зусилля науки та практичної медицини, хочемо модернізувати цей вид досліджень. Споруджуємо лабораторний корпус, де буде й кафедра лабораторної діагностики ТДМУ. Створивши такий потужний лабораторно-діагностичний комплекс, зможемо забезпечити й діагностичний процес у лікарні, і наукову роботу кафедр університету.

У планах університету – подальше розширення та впровадження високих технологій, зокрема, у галузі комунікаційних зв'язків. Усі зусилля спрямовуватимемо на освоєння майбутніми медиками технологічного простору. Технологічна складова й надалі буде займати важливе місце в навчальному процесі студентів. З цією метою створили кафедру медичної фізики діагностичного та лікувального обладнання.

Переконаний, що Тернопільський державний медичний університет ім. Івана Горбачевського й надалі буде успішно розвиватися, а студентство отримуватиме знання за сучасними стандартами, які в подальшому стануть добрим підґрунтям для затребуваності на світовому ринку праці та гідної конкуренції.

У ці святкові дні хочу побажати усім – викладацькому колективу, працівникам, студентам та їхнім родинам усіляких гараздів, звершень у житті та праці. Хай втіляться мрії, професійні плани, задуми! Добробуту Вашим родинам, наснаги в житті! Нехай Новий рік увійде до Ваших осель супутником доброти та радості, принесе злагоду й мир, натхнення на нові вагомні здобутки! Щоб доля щедро обдарувала вас всілякими благами – гарними оцінками, достатком і процвітанням.

Зустрічаючи Новоріччя, загадаймо бажання, які обов'язково здійсняться! Нехай у новому, 2014 році запанує радість у колективах і родинях, здоров'я буде міцним, а успіх супроводжує Вас в усьому!

З Новим, 2014 роком!

Леонід КОВАЛЬЧУК,
ректор ТДМУ
ім. І.Я. Горбачевського,
член-кореспондент
НАМН України, професор

ВІДМІННИКИ НАВЧАННЯ

ВОЛОДИМИР РАДЧУК: «НА ПЕРШОМУ МІСЦІ У СТУДЕНТА – НАВЧАННЯ»

Член вченої ради стоматологічного факультету Володимир Радчук нині вже п'ятикурсник. З першого курсу – незмінний староста групи.

– До складу вченої ради входять також Назар Кустра, мій однокурсник, Роксана Авдєєва та Олена Присяжнюк, які навчаються відповідно на 4 і 3 курсах, – розповідає Володимир.

(Закінчення на стор. 2)

Офіційно

ОБ'ЄКТИВ

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. І. Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ»

НАКАЗ

30 грудня 2013 р.

Про преміювання

Відповідно до п.4.в. Постанови КМУ №1298 від 30 серпня 2002 року «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих

галузей бюджетної сфери», – **НАКАЗУЮ:**

1. За підсумками роботи 2013 року оголосити подяку професорам, доцентам, асистентам, викладачам, працівникам адміністративно-господарської частини, допоміжному персоналу та іншим працівникам університету.

2. Преміювати всіх працівників університету в розмірі – 500 грн. кожного.

3. Бухгалтерії виплату премії провести за рахунок коштів спеціального фонду.

4. Контроль за виконанням наказу покласти на першого проректора з науково-педагогічної роботи проф. І.Р. Мисулу.

Ректор Л. КОВАЛЬЧУК

**Степан ТОДУРУК, студент медичного факультету
Фото Павла БАЛЮХА**

ВІДМІННИКИ НАВЧАННЯ

ВОЛОДИМИР РАДЧУК: «НА ПЕРШОМУ МІСЦІ У СТУДЕНТА – НАВЧАННЯ»

(Закінчення. Поч. на стор. 1)

Наполегливо, крок за кроком, він долає шлях до мрії – стати висококласним фахівцем у стоматології. До ТДМУ ім. І.Я. Горбачевського вступив, закінчивши з відзнакою медичний коледж та отримавши диплом молодшого спеціаліста за спеціальністю «стоматологія». Каже, захотів вчитися далі, щоб здобути вищу медичну освіту. Бо остаточно зрозумів, що стоматологія – справа, якою хоче займатися все життя, а відтак потрібні знання, які може дати лише університет.

Вступав за цільовим скеруванням від центральної районної лікарні містечка Млинів Рівненської області. Студентом коледжу був там на практиці і добре себе зарекомендував. Старші колеги зауважили хорошу підготовку практиканта, його захоплення стоматологією, а, головне – щире прагнення знати й уміти більше. Таке прагнення заслуговує на підтримку.

Народився Володимир в селі Уїздці Млинівського району в сім'ї вчителів. Хоча в родині, розповідає, є й медики.

– Татова сестра – гематолог, кандидат медичних наук. Працює в Києві.

Нині в сім'ї двоє студентів. Молодший брат Володимира навчається на факультеті фізичної реабілітації в Луцьку.

– **Навчаючись за державним замовленням, ви успішно складаєте сесії та отримуєте стипендію.**

– Так, стараюся «тримати планку». Тим більше, що організація й умови навчання цьому сприяють.

– **До отримання диплому залишилося не так вже багато часу. Що в планах?**

– Повернення додому. Інтернатуру проходимо в центральній районній лікарні Млинова.

– Раді?

– Так. Хоча за студентськими роками сумуватиму. Адже зустрів тут чудових викладачів і справжніх друзів. Навіть не віриться, що попереду випускний. Час так швидко збіг!

– **Хіба швидко? Три роки в коледжі, п'ятий – уже в університеті. Загалом майже 8 років.**

– Вони злетіли непомітно... Легко вчитися, якщо обрав професію до душі.

– **Яка сфера стоматології приваблює найбільше? Як дисципліни – улюблені?**

– На перших курсах такі загальні дисципліни, як фізіологія, анатомія, патфізіологія чомусь сприймають не всі студенти. Дехто переконаний, що йому потрібна лише стоматологія. Мені це незрозуміло. Стоматолог чи будь-який представник лікарської спеціальності – це насамперед лікар. І в житті бувають різні, часом екстремальні, ситуації. Склавши клятву Гіппократа, маєш бути обізнаним у всіх галузях медицини, щоб бути готовим допомогти. Хоча стоматологія подобається особливо. Ще з коледжу. Але й у вивченні загальних дисциплін збоїв не допускав. Тому й «Крок-1» склав успішно. «Крок-2» зосереджений вже суто на стоматологічних дисциплінах.

А щодо майбутньої спеціальності... Торік я ще вважався між

терапією та ортопедією, але на 5 курсі захоплення ортопедичною стоматологією взяло гору. Хоча до інтернатури, мабуть, завчасу мовити про спеціалізацію. Інтернатура триватиме два роки. Після здобуття спеціалізації обов'язково будуть ще курси післядипломної освіти. Все це попереду, наразі ж головне – успішно скласти зимову сесію.

– Готуєтесь?

– Звичайно. Хоча сумлінний студент-медик вчиться впродовж усього семестру. Немає для нас, я переконаний, нічого важливішого за навчання.

– А після сесії?

– Почнетесь виробничою практикою. Проходимо її, як і всі попередні роки, в Млинівській районній лікарні.

– **І все-таки лише навчанням життя не обмежується. Мають бути й свята. Які з них ваші улюблені?**

– Люблю Новий рік, Старий Новий рік, і, особливо, Різдво. Воно дарує велику духовну радість, спокій, моральне задоволення.

– **Зараз в усіх на устах буремні події на Євромайдані у столиці. Стежите за ними?**

– Так, звичайно. Але без шкоди для навчання. На Тернопільський Євромайдан ходжу з друзями після «пар». Власне, ніхто нас, студентів-медиків, ні до чого не змушує, ніхто нічого не нав'язує. І це, вважаю, правильно.

– **Чим займаєшся на дозвіллі?**

– Захоплення є, але... На 5 курсі вже чітко розумієш, що конкуренція на ринку стоматології велика й треба ефективно використати час для підви-

щення власної кваліфікації. Хоча конкуренція – це добре. Вона спонукає до розвитку, професійного зростання, пізнання нових методик. Для ефективного навчання в нашому університеті створені всі умови, лише не лінуйся їх використовувати. Крім того, вже кілька років співпрацюю з благодійною організацією «Молодь з місією». Базується вона в Києві й об'єднує українських та іноземних лікарів, які приїжджають із США, Ірландії, Великобританії надавати медичну допомогу маленьким пацієнтам у дитбудинках. На 2 курсі я допомагав старшим колегам лікувати зубки дітям у Кременці, на третьому – в обласній дитячій стоматологічній поліклініці в Рівному вивихованців місцевого дитячого будинку.

– **Легко комунікуєте з дітьми?**

– Головне, щоб діти позитивно сприймали лікаря, не боялися його. Тому спілкування – це дуже важливо. У дітей серця ширі й коли маленький пацієнт залишає кабінет з посмішкою – це означає, що його страх перед стоматологом розвіявся, а, отже, перший візит був вдалим.

– **Що ви б побажали у Новоріччя?**

– Усім студентам нашого університету зичу, аби успішно склали сесію та весело – в колі друзів чи родини – зустріли прекрасні зимові свята – Новий, 2014 рік і Різдво. Усім – гарного настрою, хай щастить!

Оксана БУСЬКА

ПРАКТИЧНЕ СТАЖУВАННЯ У СУДИННОМУ ЦЕНТРІ В НІМЕЧЧИНІ

На практичному стажуванні у судинному центрі лікарні Св. Джозефа, м. Клоппенбург, Німеччина перебував доцент ТДМУ Андрій Вайда.

Мета стажування полягала у вивченні методів повторних реконструктивних втручань у хворих на облітеруючий атеросклероз нижніх кінцівок, вивченні можливостей ендovasкулярної хірургії у лікуванні хворих з ускладненими формами атеросклеротичної оклюзії нижніх кінцівок.

Необхідність стажування в судинному центрі у Німеччині полягала у такому:

– одне з провідних місць у серцево-судинній патології належить облітеруючому атеросклерозу аорти та магістральних артерій нижніх кінцівок. Ця патологія призводить до інвалідності у 74,4 % осіб працездатного віку, досягаючи свого критичного ступеня розвитку у 600 осіб на 1 мільйон людей.

– до останнього часу повторні реконструктивні операції у хворих на облітеруючий атеросклероз з дистальною оклюзією вважали в Україні безперспективними, бо супроводжувалися великою кількістю ускладнень. Розвиток сучасних діагностичних і лікувальних технологій зумовлює необхідність переглянути показання та розширити спектр оперативних втручань у цій категорії хворих.

Зокрема А.Р. Вайда особисто взяв участь у семи повторних реконструктивних операціях на клубово-стегно-підколінному сегменті, що дає можливість застосувати їх у наших клініках.

В Україні рентгенендоваскулярна хірургія ще не набула достатнього поширення, а операції з приводу атеросклеротичних оклюзій стегно-підколінного сегмента представлени лише поодинокими повідомленнями. Великої цінності набула участь доцента А.Р. Вайди в ендovasкулярних ангіопластиках артерій стегно-підколінного сегменту, досвіді яких у нашій країні немає.

Серед нових методів оперативних ендovasкулярних втручань, який з'явився в європейських клініках, є застосування ендovasкулярної десимпатизації ниркової артерії в лікуванні артеріальної гіпертензії. Андрій Вайда особисто взяв участь у цій операції. Як каже Андрій Романович, він загалом взяв участь у 32 операціях, з них – у 18, як асистент.

Досягнуто домовленостей про можливість подальшого практичного стажування фахівців із судинної хірургії ТДМУ на клінічних базах лікарні Св. Джозефа в німецькому місті Клоппенбург.

Редактор **Г. ШИБАЛИНЧУК**
Творчий колектив: **Л. ЛУКАШУК,**
О. БУСЬКА,
П. БАЛЮХ
Комп'ютерний набір і верстка:
Р. ГУМЕНЮК

Адреса редакції:
46001,
м. Тернопіль,
майdan Волі, 1,
тел. **52-80-09; 43-49-56**
E-mail **gazeta.univer@gmail.com**

Засновники:
Тернопільський
державний університет
ім. І.Я. Горбачевського,
голове управління охорони
здоров'я облдержадміністрації

Видавець:
Тернопільський
державний медичний
університет
ім. І.Я. Горбачевського
Індекс **23292**

За точність
викладених фактів
відповідає автор.
Редакція не завжди
поділяє позицію
авторів публікації.

Реєстраційне свідоцтво
ТР № 300 від 19.12.2000
видане
управлінням у справах
преси та інформації
облдержадміністрації

Газета виходить
двічі на місяць
українською мовою.
Обсяг – 2 друк. арк.
Наклад – 2000 прим.
Замовлення № 168

Газету набрано, зверстано,
віддруковано у Терно-
пільському
державному університеті
ім. І.Я. Горбачевського,
46001, м. Тернопіль,
майdan Волі, 1.

ВИКЛАДАЧІ ТДМУ ПРОВЕЛИ ЛЕКЦІЇ ДЛЯ КІРОВСЬКИХ СТУДЕНТІВ

Уже не перший рік дружні взаємини єднають наш університет та Кіровську медичну академію. Російські друзі часто навідуються до Тернополя – студенти на виробничу практику, для участі у Міжнародних літніх студентських студіях, а професорсько-викладацький склад на наукові форуми, ділові зустрічі, проведення лекцій.

Логічним продовженням співпраці між університетами стало нещодавнє перебування доцентів кафедри педіатрії з дитячою хірургією № 1 Тамари Воронцової та Інги Кубей у Кіровській медичній академії.

У рамках програми академічної мобільності викладачів вони провели лекції для студентів 5 курсу медичного й педіатричного факультетів та ознайомилися з особливостями навчальної роботи на педіатричних кафедрах ВНЗ-партнера.

Наша робоча поїздка до Кіровської медичної академії хоча і не була довготривалою, зате доволі результативною завдяки чіткій організації, якій посприяли відділи міжнародних зв'язків обох ВНЗ – Кіровської медакадемії та Тернопільського медуніверситету. Весь час перебування був розпланований буквально по годинах, тому встигли й власними набутками поділитися, й запозичити досвід російських колег, а ще нам запропонували чудову культурну програму, – розповідає доцент Інга Кубей. – Приємні несподіванки розпочалися вже з перших хвилин знайомства з медакадемією.

Щойно підійшли до головного корпусу медакадемії, при вході нас зустріли величезний банер з портретами, як згодом з'ясувалося, кращих студентів – так навчальний заклад відзначав своє 25-річчя. Згодом нам організували невеличку екскурсію корпусами цього ВНЗ, які, до слова, розташовані у центрі міста. Це – сучасні, витримані у новітньому архітектурному стилі споруди, поруч одна від одної та гуртожитків, що дуже зручно для студентів. З великим задоволенням оглянули й експонати музею історії навчального закладу. Ознайомили російські колеги нас і з системою навчання, яку можна вважати традиційною, але примітною особливістю є те, що практичне заняття, яке ми називаємо «парою», там може тривати від півтори до трьох годин. Усе залежить від того, скільки потрібно часу для викладу матеріалу чи проведення дослідів. Студенти займаються за шестиденною формою навчання, але субота – лекційний день, зауважте, з 9.00 до 17.00.

Ознайомили нас і з робочими програмами з педіатрії лікувального та педіатричного факультетів, – долучається до розмови Тамара Воронцова. – За своїм тематичним наповненням вони майже іден-

тичні до наших робочих програми з дитячих хвороб. Цікавим є і той факт, що саме випускники педіатричного факультету в майбутньому там стають сімейними лікарями, адже відомо, що лікар сімейної практики повинен мати глибокі знання з медицини дитинства. Під час спілкування з'ясувалося, що у нас є багато спільних точок дотику, але й проблеми однакові, приміром, як краще мотивувати студентів до навчання. А ще ми ділилися досвідом проведення практичних занять, лекцій, обговорювали перспективи подальшої співпраці у навчально-методичній царині. Нам зорганізували короткі перемовини з проректорами медакадемії щодо перспектив майбутньої співпраці у науковій та педагогічній діяльності.

Стосовно проведення лекційних занять, то, як розповіли Тамара Воронцова та Інга Кубей, керівництво медакадемії запропонувало підготувати їх для студентів 5 курсу педіатричного та лікувального факультетів з ендокринології та неонатології.

Досвід викладання російською мовою у нас був, адже раніше вже читали лекції на факультеті іноземних студентів, розповідають викладачі. Тому мова не стояла на заваді, а от психологічну напругу довелось долати, навіть у потязі переглядали всі деталі майбутніх лекцій, удома ретельно готувалися, продумували до дрібниць усі етапи викладу навчального матеріалу. Це наша перша поїздка з такою метою за кордон, тому, звісно, хвилювалися. Щодо часового режиму проведення лекцій, то ми узгодили його з тамтешніми викладачами, отож кожна лекція тривала півтори години з десятихвилинною перервою. Звісно, була врахована й тематика лекційного матеріалу відповідно до лекційного плану Кіровської медакадемії. Тематика лекцій стосувалася питань цукрового діабету та особливостей догляду за недоношеною новонародженою дитиною.

Усі наші побоювання та сумніви розвіялися, щойно зайшли в аудиторію, які обладнані найсучаснішою технікою, студенти зустрі-

(Зліва направо): Інга КУБЕЙ і Тамара ВОРОНЦОВА, доценти ТДМУ

ли нас доволі привітно. Як і у ТДМУ, використовували мультимедійні засоби під час лекції, але там робоче місце спікера обладнане ще й мікрофоном. Також студенти мають змогу встати під час лекції, аби краще спостерігати за лекційним матеріалом на екрані та робити фотознімки. Цікаво, що лекційні аудиторії там обладнані таким чином, що є можливість спостерігати за екраном, так би мовити, у двовимірному зображенні.

Під час нашого перебування в Кірові мали зустрічі з колективами кафедр педіатрії, пропедевтики педіатрії та дитячої хірургії, нам надали можливість побувати на заняттях та побачити особливості викладання цих предметів на різних факультетах – лікувальному, педіатричному, стоматологічному. Зараз академія готується до переходу на федеральні програми вищої медичної освіти, звісно, нам цікаво було ознайомитися з особливостями цих навчальних програм Росії.

За словами моїх співрозмовниць, трапилося так, що їхнє перебування в Кірові співпало з початком роботи в академії комісії федерального акредитаційного експертизи щодо змісту та якості підготовки студентів і випускників за державним освітнім стандартом. Їх запросили на зустріч з членами експертної комісії. Зокрема, було обговорено багато дотичних питань вищої медичної освіти з головним експертом акредитаційної комісії, проректором з позааудиторної та соціальної роботи зі студентами Іжевського державного технічного університету імені М.Т. Калашнікова. Однак чи не най-

більшим здивуванням та великою приємністю цієї зустрічі стало те, що двоє з членів комісії наші земляки зі Збаражя та Одеси, отож надалі усі вже розмовляли лише українською мовою.

Особливо хочеться розповісти про надзвичайно цікаву культурну програму, нині ми уже дивуємося, як організатори змогли її помістити у наш доволі насичений робочий графік, – зауважує Тамара Воронцова. – Отож ми відвідали будинок дитячої твор-

чості, в якому спостерігали, як з дітками працюють студенти-волонтери медичної академії, вони у вільний час читають їм лекції з профілактики розмаїтих захворювань, особистої гігієни. Для нас зорганізували майстер-клас з виготовлення димківської іграшки, подавали глиняні ляльки, які там виліплюють навіть найменшенькі «майстрині» шестирічного віку. Побували ми й у міні-музеї подарунків іноземних делегацій академії, в якому на згадку про наше перебування залишили у дарунок українські національні костюми. Великий інтерес викликала у нас екскурсія містом, де поринули в атмосферу архітектурних цінностей старовинного Кірова – будинків зі ставнями та невимовної рукотворної краси споруд російських митців минулих століть. Мали можливість оглянути й духовний спадок росіян, прихиливши чоло до ікон у Трифоновому монастирі. На завершення ж робочої поїздки нас запросили на урочистий вечір, присвячений Міжнародному дню студента. Незабутніми стали музичні та танцювальні номери студентських колективів, виступи команд КВК.

Поїздка завершилася, але у нашому серці збережуться теплим спогадом ділові зустрічі, спілкування зі студентами, викладачами цього молодого, але надзвичайно потужного вищого навчального закладу. До глибини душі нас зворушила гостинність приймаючої сторони, ректора Кіровської медакадемії, професора Ігоря Шешунова. Особлива подячність керівникові відділу міжнародних зв'язків, доценту Мар'яні Дрождіній, яка опікувалася нами впродовж усього часу. Такий теплий прийом, нові дружні стосунки вселяють надію, що співпраця між нашими ВНЗ з кожним роком міцнітиме.

Висловлюємо щирю подяку за сприяння в організації робочої поїздки члену-кореспонденту НАМН України, ректорові Тернопільського державного медичного університету ім. І.Я. Горбачевського, професору Леоніді Ковальчуку та керівнику нашого відділу міжнародних зв'язків, доценту Наталі Лісничук.

Лариса ЛУКАЩУК

ПОБУВАЛИ НА КОНФЕРЕНЦІЇ У САМАРКАНДСЬКОМУ МЕДИНСТИТУТІ

Завідувач кафедри анатомії людини ТДМУ, професор Ілля Герасимюк та асистент, кандидат меднаук Антон Гантімуров взяли участь у міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми морфології», яка відбулася у Самаркандському державному медінституті (СамМІ).

З вітальним словом від Тернопільського державного медичного університету імені І.Я. Горбачевського виступив завідувач кафедри, доктор медичних наук професор І.Є. Герасимюк. В числі інших виступаючих був також колишній докторант Тернопільського державного медичного університету імені І.Я. Горбачевського, а нині директор Ургенчського філіалу Ташкентської медичної академії, професор Рашид Рузибаєв.

Після пленарного розпочали свою роботу секційні засідання, на яких співголовами також були представники зарубіжних делегацій.

З доповіддю на тему «Морфофункціональні особливості реакції судосудов органів брюшної порожнини при моделюванні тонкокишкової непроходимості» виступив проф. І.Є. Герасимюк. Під час заслуховування доповіді відбувалися жваві дискусії і обговорення.

На прохання адміністрації СамМІ професор І.Є. Герасимюк прочитав лекцію для студентів другого курсу медичного факультету на тему: «Анатомія периферической нервної системи». Після лекції відбулося знайомство із кафедрою анатомії людини СамМІ, її завідувачем доцентом Камолом Агзамовичем Агзамовим та викладацьким складом.

У другій половині дня було організовано відвідування Самаркандського наукового центру дитячої хірургії, де представники зарубіжних делегацій змогли ознайомитися із сучасним рівнем надання хірургічної допомоги дітям в Узбекистані.

До офіційних заходів слід також віднести вручення адміністрації СамМІ підписаного примірника угоди про співпрацю між СамМІ і ТДМУ імені І.Я. Горбачевського.

Досить цікавою та пізнавальною була культурна програма. Зокрема, відвідали місця захоронення мощів Ходжи Даніяра (старозавітного пророка Даниїла), площі Регістан із монументальними спорудами трьох медресе, обсерваторії Улугбека, мавзолеїв Гур Емір (захоронення еміра Тимура і його родичів), Бібі-Ханим, Шохи-Зінда, а також відвідування цехів з виробництва старовинних самаркандських паперу й шовку.

Сподіваємося, що започаткована цьогогорі співпраця між нашими вищими медичними навчальними закладами успішно розвиватиметься та буде плідною та взаємкорисною.

АКАДЕМІЧНА ПРЕМІЯ З ПРОФІЛАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ ЗА СЕРІЮ НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Президія Національної академії медичних наук України присудила премію з профілактичної медицини за серію наукових праць чотирьох працівників кафедри інфекційних хвороб з епідеміологією ТДМУ ім. І.Я. Горбачевського: члену-кореспонденту НАМНУ, проф. М.А. Андрейчину; проф. В.С. Копчі; проф. Н.А. Васильєвій; доц. О.Л. Івахову, а також проф. В.П. Малому (Харківська медична академія післядипломної освіти). Цієї найпрестижнішої відзнаки були удостоєні такі праці:

1) Атлас інфекційних хвороб / [М.А. Андрейчин, В.С. Копча, С.О. Крамарев та ін.] ; за ред. М.А. Андрейчина. — Тернопіль : ТДМУ, 2010. — 248 с.;

2) Посібник «Інфекційні хвороби в загальній практиці та сімейній медицині» / За ред. М.А. Андрейчина. — Тернопіль : ТДМУ, 2007. — 500 с.;

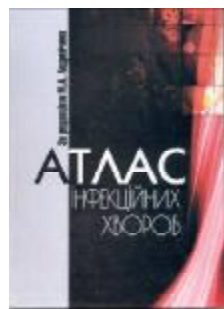
3) Монографія «Вірусні гепатити і рак печінки» / М.А. Андрейчин, В.І. Дрижак, О.В. Рябоконт, В.С. Копча. — Тернопіль : ТДМУ, 2010. — 188 с.;

4) Навчальний посібник «Гострі респіраторні вірусні інфекції» / За ред. М.А. Андрейчина. — Тернопіль : ТДМУ, 2011. — 304 с.

Атлас інфекційних хвороб в Україні видали уперше. Він містить найсучасніші основні відомості про важливі вірусні, бактерійні, рикетсійні, хламідійні, протозойні та гельмінтні хвороби. Головне місце у виданні відведене клінічним проявам інфекцій. На знімках зображено симптоми різних клінічних форм інфекційних захворювань та їх усклад-

(Зліва направо): доцент Олег ІВАХІВ, професори Василь КОПЧА, Михайло АНДРЕЙЧИН, Наталія ВАСИЛЬЄВА

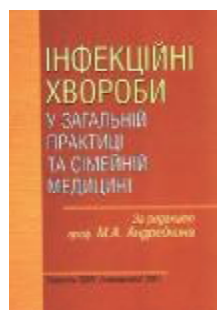

нень, а також вигляд збудників. Абсолютна більшість ілюстративного матеріалу (всього — 449 фото) авторська та виконана на високому технічному рівні. Деякі знімки унікальні за інформацією, яку містять. Зміст і підписи до фото дублюють також англійською мовою, що робить атлас доступнішим для англословних студентів та інших читачів. Іконотека відображає особливості інфекційних хвороб, притаманних різним віковим групам, зокрема, дітям.

Нині атлас вже здобув популярність не лише серед студентів, слухачів ФПО, інфекціоністів, але

й багатьох лікарів сімейної медицини-загальної практики, інших фахів.

У посібнику «Інфекційні хвороби в загальній практиці та

сімейній медицині» висвітлено ранню діагностику поширених інфекційних хвороб, лікування та диспансеризацію хворих в амбулаторно-поліклінічних умовах і на лікарських дільницях. Описані основні профілактичні та проти-епідемічні заходи. У клінічній діагностиці максимально використано синдромальний підхід. Наведено список рецептів на препарати, що їх часто викори-

стовують у лікуванні інфекційних хворих.

Книга адресована лікарям-інтернам і лікарям загальної практики та сімейної медицини, а також інфекціоністам, іншим фахівцям і студентам старших курсів медичних університетів. Її кілька разів перевидавали і вона користується великою популярністю серед лікарів, особливо у зв'язку з реформою системи охорони здоров'я, що здійснюється.

У монографії «Вірусні гепатити і рак печінки» висвітлено епідеміологічні та клініко-патогенетичні особливості гепатитів В, С і D у контексті їх хронізації та трансформації в цироз печінки.

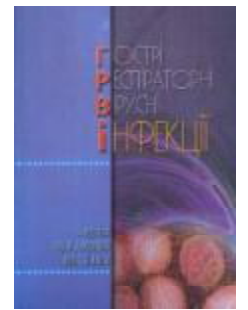

Наведено сучасне уявлення про гепатоканцерогенез при хронічних вірусних гепатитах, поширеність первинного раку печінки, предиктори його розвитку. Розглянуто класифікації пухлин печінки, досягнення у діагностиці, терапії та профілактиці гепатокарциноми. Автори аналізують як дані літератури, так і результати власних досліджень та клінічних спостережень. Уперше запропоновано комплексне лікування хворих на первинний рак печінки, асоційований з хронічними гепатитами В і С з викори-

станням препаратів рекомбінантних інтерферонів, що дає змогу продовжити життя хворим. Такі ж монографії в Європі не видавали, хоча актуальність проблеми невпинно зростає.

Книга адресована науковцям, лікарям-інфекціоністам, онкологам, гепатологам, а також лікарям суміжних спеціальностей.

У навчальному посібнику «Гострі респіраторні вірусні інфекції» наведено сучасні дані про етіологію, епідеміологію, патогенез, клініку, діагностику, лікування і профілак-

тику сезонного, пандемічного і пташиного грипу, парагрипу, респіраторно-синцитіальної, адено-, рино-, метапневмо-, корона- та бокавірусної інфекції. Всебічно висвітлено досвід боротьби з пандемією грипу А/Н1N1/Каліфорнія 2009-10 рр. та іншими найбільш поширеними гострими респіраторними вірусними інфекціями. Досі посібники на цю тему не видавали, попри те, що вказані захворювання займають до 90 % всієї інфекційної захворюваності, а грип періодично спричиняє епідемії та пандемії.

Посібник призначений для студентів старших курсів вищих медичних навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, інтернів, клінічних ординаторів, а також лікарів загальної практики і сімейної медицини.

Усі ці книги отримали численні позитивні відгуки провідних науковців у періодичних медичних виданнях.

ЕТИКА

ВЧИМОСЯ ПОВАЖАТИ

Постійно спілкуючись зі студентами, читаючи та аналізуючи їхні одкровення-інтерв'ю в газеті «Медична академія», хочу підкреслити велике бажання молоді досягти вершин майстерності в становленні професії лікаря.

То чому ж тоді, попри високий професіоналізм медиків та залучення до лікувального процесу високотехнологічних новітніх приладів, і нині не зменшується кількість нарікань на медичну допомогу?

Бо професія лікаря вимагає від людини не лише міцних знань, а й справжньої вихованості, яка проявлятиметься і в уважності, делікатності, тактовності, звичайно ж, у здатності поважати інших. А як гарно з цього приводу висловився А. П.Чехов: «Какое наслаждение уважать людей!»! Проте, щоб відчутти цю насолоду — потрібно справді навчитися поважати.

Саме тому хочу звернути Вашу

увагу на гостру, досить своєрідну та складну проблему в лікувальному процесі «лікар-хворий-родичі», яка така ж стара, як і сама медицина.

Адже погляди родичів і близьких на хворобу різноманітні: скільки людей — стільки індивідуальних реакцій. І лікар повинен бути готовим до них. Почасти ж позиція родичів виходить за межі необхідної витримки... І тут є над чим задуматися.

У трикутнику «лікар-хворий-родичі» останні виявляються найбільш неспокійною стороною. Водночас — саме їх часто-густо залучають до догляду за хворими.

Умовно родичів можна розподілити на дві протилежні групи: одна саможертвовно доглядає за хворим, щиро морально підтримує його й повністю співпрацює з лікарем і медсестрами. Друга ж — усією своєю поведінкою заважає, конфліктує з медперсоналом, постійно висловлює підозру про недостатньо кваліфіковане медичне забезпечення. У такій ситуації — важливо зберегти витримку та терпіння, адже

«конфліктна ситуація» повинна вирішитися без конфлікту. Тому культура спілкування з родичами пацієнта виявляється такою необхідною.

Однією з дуже важливих умов успішного лікування, на мою думку, є правильні, дуже продумані взаємини лікаря з близькими хворого.

Терпіння, витримку, доброзичливість у сукупності з упевненістю в собі — саме такі якості повинен проявляти лікар у розмові з рідними хворого. Цікаво на цю тему висловився А. Ф. Білібін: «Хороший врач тот, с кем можно говорить в любом ключе: от легкого разговора до глубокого раздумчивого собеседования обо всем, что лежит на душе человеческой».

Якщо мовимо, маючи на увазі хворого, що кожен лікар повинен бути психологом, то, без сумніву, це стосується також його спілкування з родичами й близькими хворого. Чим тяжча хвороба, тим більше стурбовані родичі. Тому, повідомляючи про стан хворого, лікар зобов'язаний

зв'язати на їхні особистісні якості, стан психіки та рівень культури. Іноді доводиться повідомляти родичам гірку правду й навіть позбавляти їх надії на одужання дорогої для них людини. Вважаю великою лікарською помилкою «оперувати лише голими фактами».

Особливо неприємне враження залишає розмова з родичами, коли лікар буквально в двох словах, наче між іншим, характеризує стан хворого. В усіх випадках — розмова з родичами повинна бути неспішною та змістовною. І завжди має бути присутній прояв щирого співчуття.

Важливо підкреслити, що при важкому, особливо безнадійному стані хворого, розмова з родичами повинна бути ще й вчасною. Адже інколи буває й так: важке захворювання, героїчні зусилля лікарів, смерть... Саме цієї хвилини потрібне тепле слово, яке б свідчило про співучасть лікаря та його співпереживання.

Відсутність же співчутливої розмови з родичами почасти провокує не лише нарікання, а й написання скарг у відповідні інстанції. Саме тому близькі хворого завжди повинні бути в полі зору лікаря.

Лікар зобов'язаний вислухати не лише їхні аргументи, але й усією своєю поведінкою показати готовність до відповідальних дій для порятунку хворого. Необхідно пояснювати і сутність захворювання, і як воно лікується взагалі. І навіть бути готовим до закидів щодо своєї неповної обізнаності в особливостях найновішого лікування — родичі хронічних хворих завдяки сучасним засобам масової інформації часто є «глибоко поінформованими» про всі покази та протипоказання до того чи іншого препарату. Проте, незважаючи на це, культура контакту з родичами повинна бути присутня завжди!

І якщо вона є, то навіть при несприятливому завершенні лікування родичі не звинувачуватимуть лікаря, адже справді бачитимуть, що було зроблено все, що у його силах, що він сам тяжко переживав такий сумний кінець.

«Недостатньо робити добро, — стверджував Д. Дідро, — його потрібно робити красиво».

Наталія ВОЛОТОВСЬКА,
асистент кафедри
нормальної фізіології,
кандидат медичних наук,
член НСПУ та НСЖУ

КИНЬ ПАЛИТИ – Й ОТРИМАЄШ ЗДОРОВ'Я

За оцінками ВООЗ, нині від хронічного обструктивного захворювання легень (ХОЗЛ) страждає вже понад 210 мільйонів осіб, а за прогнозами, до 2030 року ця недуга стане третьою за значимістю причиною смерті в усьому світі. На ХОЗЛ страждає щонайменше 7% українців чи приблизно 3 млн. осіб.

Основні чинники ризику розвитку ХОЗЛ – паління тютюну, забруднення повітря всередині приміщень і на вулиці, а також вплив пилу та хімічних речовин на робочих місцях.

Для ХОЗЛ характерне запалення бронхів, яке проявляється порушенням прохідності бронхів і зміною структури легеневої тканини. Небезпека цієї хвороби полягає в тому, що розвивається вона досить повільно, її першими симптомами можуть бути задишка під час фізичного навантаження, відчуття дихального дискомфорту, на що людина не завжди звертає увагу. Більшість пацієнтів звертається до лікаря вже на етапі важких змін у дихальних шляхах, коли вплинути на прогноз дуже складно чи навіть неможливо. Підступність ХОЗЛ полягає в тому, що скарги на затруднене дихання виникають, як правило, при розгорнутій картині захворювання – через багато років після його початку, здебільшого на тлі куріння. Відсутність же інформованості населення не лише про симптоми та наслідки ХОЗЛ, але й про сам факт існування такої патології, призводить до того, що недужі навіть на пізніх стадіях не підозрюють у себе наявність цього захворювання. Кашель з виділенням мокротиння, який притаманний для початкових стадій ХОЗЛ, розцінюють як звичайний кашель курця.

За рівнем поширеності куріння Україна займає сьоме місце з кінця в списку 132 країн. У нас курить дві третини чоловіків, які

старші 15 років (67%). Аналіз даних 20-річного моніторингу поширеності паління серед жінок, який провів Інститут кардіології НАМН України, змінив традиційне уявлення про тютюнопаління як суто чоловічу проблему в Україні та показав, що частота цього фактора в різних вікових групах жінок збільшилася в 3-4 рази. Загалом нині майже кожна п'ята жінка 20-59 років, яка мешкає в місті, є активним курцем, наприкінці ж 70-х років палила кожна двадцята.

Тютюновий дим містить понад 40 відомих канцерогенних речовин, які викликають злоякісні пухлини. Ризик раку легень у регулярних курців в 20-30 разів більший, аніж у тих, хто не курить. Куріння викликає 90% раку легень серед чоловіків та 80% – серед жінок.

На думку експертів ВООЗ, у найближчому майбутньому, здоров'я людей буде залежати від інтенсивності відмови від куріння. Припинення куріння розглядають, як один з ефективних і перспективних напрямків оздоровлення населення та збільшення тривалості життя.

Нікотин – одна з найнебезпечніших рослинних отрут. Птахи (горобці, голуби) гинуть, якщо до їх дзьоба всього лише піднести скляну паличку, змочену нікотином. Кролик гине від 1/4 краплі нікотину, собака – від 1/2 краплі. Для людини смертельна доза нікотину складає від 50 до 100 міліграмів, або 2-3 краплі. Саме така доза надходить щодня в кров після вихарювання 20-25 цигарок (в одній цигарці міститься приблизно 6-8 міліграмів нікотину, з яких 3-4 міліграми потрапляє в кров). Протягом 30 років курець викурює до 20000 цигарок або 160 кг тютюну, поглинаючи в середньому 800 г нікотину.

Куріння – один з основних чинників ризику, які сприяють розвитку хронічних захворювань бронхолегеневої системи, а також чинник ризику виникнення хвороб печінки, підшлункової залози, шлунку та кишків-

ника. Доведено, що куріння призводить до розвитку гастриту, виразки шлунку та дванадцятипалої кишки. Ці захворювання у курців зустрічаються на 60% частіше, ніж у людей, які перебувають в аналогічних умовах, але не палять.

Унаслідок гальмування скоротливої та рухливої функції шлунку й кишківника у курців зникає апетит, погіршується травлення. Під впливом куріння знижується насиченість крові киснем і розвивається кисневе голодування, від якого передусім страждає головний мозок.

Через куріння в організмі руйнується значна кількість аскорбінової кислоти – вітаміну С. Встановлено, що одна викурена цигарка позбавляє організм 25 мг аскорбінової кислоти.

Нестача аскорбінової кислоти згубно діє і на стан нервової системи: підвищується стомлюваність, погіршується пам'ять. Підлітки, які починають курити, звичайно, погано вчать.

Після кожної викуреної цигарки підвищується тиск крові, збільшується число ударів серця. Крім того, цигарковий дим викликає звуження судин периферичних артерій. Водночас куріння сприяє розвитку станів, що призводять до утворення тромбів.

Куріння призводить до підвищення загального змісту холестерину в сироватці крові, а також підсилює ризик настання раптової смерті та розвитку атеросклерозного захворювання периферичних судин. Паління підвищує ризик виникнення ішемічної хвороби серця у жінок, які приймають оральні контрацептиви.

Звичайна швидкість реакції людини на подразнення становить 0,5 секунди. При курінні вона подовжується до 1 секунди, тобто вдвічі. Що це означає? Скажімо, у водія автомашини збільшується вдвічі час гальмування. При швидкості 60 км на годину за цей час машина пройде зайвих 8 м, це може спричинити до катастрофи, загибелі людей. Під впливом нікотину погіршується гострота зору. Куріння знижує м'язову силу, заважає нормально працювати, старить людину. У дітей батьків, які палять, протягом першого року життя збільшується частота бронхітів і пневмонії та підвищується ризик розвитку серйозних захворювань. У дітей, матері яких палили під час вагітності, є схильність до нападів. Вони значно частіше хворіють на епілепсію. Діти, що народилися від матерів, які палять, відстають від своїх однолітків у розумовому розвитку. З'ясували: якщо людина викурює щодня від 1 до 9 цигарок, то скорочує своє життя (в середньому) на 4,6 роки порівняно з некурцями, якщо палить від 10 до 19 цигарок, то – на 5,5 роки, якщо викуренних 20-39 цигарок – на 6,2 роки.

Серце курця робить на добу на 15 тисяч скорочень більше, а живлення організму киснем та іншими необхідними речовинами відбувається гірше. Вчені з'ясували, що в тютюні міститься величезна кількість отруйних речовин. Серед них найбільш відомий нікотин: за своєю шкідливістю він рівний сенильній кислоті.

За останні десятиліття вчені з'ясували, що у людей, які не палять, стали виявлятися хвороби, властиві курцям. Чому? Люди, що не палять, тривалий час знахо-

дяться в приміщенні разом з курцями. Під час паління в організм людини проникає 20-25% отруйних речовин, а 50% разом з димом, що видихається, надходять в повітря. А ним дихають люди, які оточують курця. Виходить, ті, хто не палить – «курять». З'явився навіть спеціальний термін – «пасивне» куріння.

Шкода тютюну доведена, багато людей кинули палити, йде боротьба проти «пасивного» куріння. Прихильники ж тютюну часто посилаються на те, що багато видатних людей, наприклад, Дарвін, Ньютон, А.М. Горький, композитор С.В. Рахманінов і навіть учений-терапевт С.П. Боткін – палили. Чи означає це, що куріння заважало їм досягти успіхів? Ось деякі вислови відомих діячів культури і науки. Письменник А. Дюма-молодший: «...Я відклав свою цигарку та присягнувся, що ніколи не палитиму. Цю клятву я твердо стримав і цілком переконаний, що тютюн шкодить мозку так само, безумовно, як і алкоголь». Л.М. Толстой, кинувши курити, сказав: «Я став іншою людиною. Просиджую до п'яти годин посіпль за роботою, встаю цілковито свіжим, а раніше, коли палив, відчував втому, запаморочення, нудоту, туман у голові». Великий лікар С.П. Боткін був завзятим курцем. Вмираючи, ще порівняно не старим (57 років), він сказав: «Якби я не палив, то прожив би ще 10-15 років». Скільки ще він зробив би для науки, для порятунку людей, але, на жаль, не зумівши позбутися своєї згубної звички, не зміг врятувати й себе.

Куріння є основною причиною виникнення злоякісних новоутворень губи, порожнини рота і глотки, гортані, стравоходу, трахеї, бронхів і легенів. 95% померлих від раку легенів (за статистичними даними, отриманими в різних країнах) були злісними курцями, які викурювали 20-40 цигарок щодня, тобто, можна стверджувати, що практично всі випадки смерті від раку легенів безпосередньо пов'язані з курінням. Причому серед хворих на рак гортані ті, хто палить, складають 80-90%.

**Оксана КВАСНИЦЬКА,
асистент кафедри
внутрішньої медицини №2
ТДМУ, лікар-пульмонолог**

..... З ІСТОРІЇ МЕДИЦИНИ .....

МАВПЯЧИЙ БУМ ПРОФЕСОРА ВОРОНОВА

Єврей Самуїл Абрамович народився 1866 року у Воронежі, пізніше став росіянином Сергієм Вороніним. Сім'я переїхала до Франції, де він закінчив медичний факультет у Сорбоні. Виїхав на роботу в Єгипет як лейб-медик намісника султана. Досить ефективно бореться з епідеміями, а пізніше став хірургом, почав вивчати здоров'я євнухів та імпотентів. Можливості експериментувати на хворих у нього були прекрасні.

Євнухи досить швидко старіють. У Воронова виникла ідея їх

омолоджувати та відновлювати сексуальну активність з допомогою яєчка молодих чоловіків. Оскільки таких молодих донорів не було, то за аналогією брав яєчка мавпи. В біологічному та генетичному сенсі за гістосумісності мавпи найбільш близькі з людьми. До того ж вони не вживають спиртного, не хворіють на сифіліс, рідко мають погану спадковість.

1920 року Воронов почав вшивати в калитку чоловіків похилого віку так звані «мигдалики», тобто, зрізи яєчок мавпи. Почав-

ся справжній бум проведення цих операцій. Пізніше на міжнародному конгресі хірургів була зроблена доповідь про 230 операцій з трансплантації «мигдаликів» з 90 % позитивним ефектом. Мова йшла про омолодження та зростання сексуальної активності. Наводилися дані лише безпосередні без вивчення віддалених результатів. Хірурги світу аплодували професорові Воронову.

Кожна така операція коштувала в ті часи 5 000 доларів. Воронов став багатим хірургом, на

півдні Франції купив замок Грімальді. В розпліднику біля замку було багато мавп макакі. Ще більше було шуму, що знайдено метод омолодження старих чоловіків.

Бум виявився тимчасовим, а успіх короточасним. «Мигдалики» яєчок мавп забезпечували короточасний викид в кров тестостерону. Певне значення мав «ефект плацебо». Коли почали вивчати віддалені результати цих оперативних втручань, чим не займався Воронов, то з'ясувалося, що ефект був тимчасовим і

зростала смертність серед прооперованих. Цього слід було чекати. Зрізи яєчок мавпи були, по суті, чужорідною тканиною, наступила реакція відторгнення.

Воронова почали звинувачувати в шарлатанстві. Під час Другої світової війни він переїхав в Швейцарію, де йому заборонили проводити операції з омолодження чоловіків. Подібні ситуації в медицині бувають.

**Борис РУДИК,
професор ТДМУ**

ФОТОРЕПОРТАЖ

МИКОЛАЙЧИКИ – ВІД СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

У День святого Миколая – улюбленого свята малечі – група студентів ТДМУ відвідала Тернопільський центр соціально-психологічної реабілітації дітей і, за традицією, привезла подарунки – миколайчики. Гостей тут чекали з нетерпінням. Адже подарунки люблять усі, а діти – особливо.

Щоб надії дітвори справдилися, наповнювати торбу Святого Миколая учасники добродіної акції почали заздалегідь. Розповідає її організатор, студентка 6 курсу медичного факультету Анастасія Романюк:

– У ролі добрих помічників Святого Миколая виступили волонтери – студенти 5 курсу стоматологічного факультету Артур Чуйко та Наталя Виваль, студент

6 курсу медичного факультету Віталій Бабчишин. Велика подяка викладачам, студентам молодших курсів, які підтримали ідею проведення добродіної акції та активно допомагали: надавали фінансові пожертви на дитячі потреби, приносили теплий одяг, взуття, книжечки, канцелярське приладдя. Речі зносили в спеціально відведений кабінет на кафедрі іноземних мов, що його нам надало керівництво

во університету. Особливо вагомим є благодійний внесок студентів і викладачів кафедр стоматологічного факультету – майже 2 тисячі гривень. Майже тисячу гривень зібрав медичний факультет. Частину отриманих коштів ми використали, щоб купити миколайчики для підопічних центру соціально-психологічної реабілітації, іншу частину витратимо на новорічні подарунки вихованцям дитячого будинку «Малюк». Адже зимові

свята триватимуть, і після свята Миколая діти чекатимуть Діда Мороза, який теж не приходить з порожніми руками.

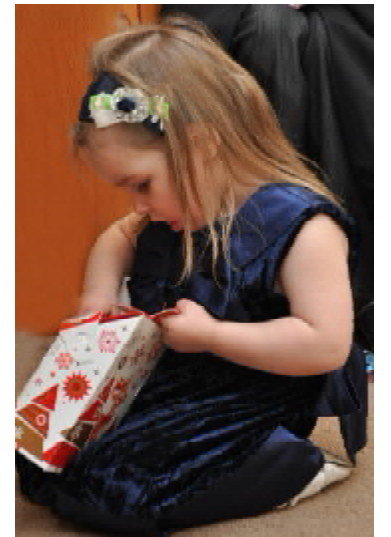
Крім пакетів із солодощами, обновками, книжечками-розмальовками та іншими необхідними для дитячого дозвілля речами, студенти-медики привезли також олію, миючі засоби й засоби особистої гігієни.

Діти теж старанно готувалися до свята і показали гостям справжню театралізовану ма-

леньку виставу із Сорокою-Білобокою, Лисичкою-Сестричкою та іншими казковими звірятами, і, звісно, із самим Святим Миколаєм. І віршики заздалегідь вивчили, і пісеньки розучили, щоб заслужити подарунків від Святого Миколая. А він був щедрим і радості дітей не було меж. Їхні оченята сяяли, з личок не сходили посмішки. Це справді було свято доброти й позитивних емоцій.

У центрі соціально-психологічної реабілітації нині проживає 28 діток. Директор Володимир Завіша тепло подякував усім, хто долучився до цієї доброї справи.

**Лідія ХМІЛЯР,
Павло БАЛЮХ (фото)**

МИКОЛАЙ ПРИЙШОВ

Сріблястий іній – і дерева
в його ласці,
Погожий ранок – і мрійливо
сипле сніг...
У день, коли природа, наче
в казці,
Святий Микола стане
на поріг.

Укотре впевнено і тихо
він ступає...
Дитяtko ж – усміхається у сні.
На Миколая – навіть ліс
чекає –
В цю мить там тепло, ніби
навесні...

Так хочеться, щоб мир
опанував країну,
І мріється мені – щоби
ні війн, ні зла...
Щоб стара мати не казала

сину:
«Ти зрадник, ти ж –
моя біда!»
Молюсь сьогодні до святого
Миколая –
Хай серед диких бур,
мирських шалених хвиль
Зоря ясна для України сяє
Й розтане в забутті
гнітючий біль
І рік за роком в тиші

вечоровій
Хай знов готується
український рід до свят –
Достатком стріне рік
прийдешній, Новий
І заіскриться в усмішках
дорослих і малят.
**Вірш і картина
Наталі ВОЛОТОВСЬКОЇ,
асистента кафедри
нормальної фізіології,
кандидата медичних наук,
члена НСПУ та НСЖУ**

ОБГОВОРИЛИ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МЕДИЧНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Кафедра медичного права – одна з наймолодших у ТДМУ імені І.Я. Горбачевського. Та, незважаючи на це, колектив кафедри активно працює над основними завданнями, поставленими перед нею адміністра-

чений актуальним питанням медичного права в Україні. Його провела кафедра медичного права в рамках Всеукраїнського тижня права. Участь у заході взяли колектив кафедри медичного права, юридичний відділ університету, працівники правоохоронних органів, студенти медичного факультету.

Відкрив засідання та привітав учасників семінару від імені ректора ТДМУ, члена-кореспондента НАМН України, професора Л.Я. Ковальчука начальник юридичного відділу університету, викладач кафедри медичного права, заслужений юрист України М.О. Люшненко. Микола Олександрович наголосив на важливості й необхідності створення самостійної кафедри медичного права у вищому медичному навчальному закладі та запровадження вивчення дисципліни «медичне право» студентам медичного, фармацевтичного, стоматологічного факультетів. Високий рівень медико-правових знань покращує якість надання медичних послуг пацієнтам, дає повне розуміння як медикам, так і пацієнтам усіх тих процесів, що мають місце у медичних правовідносинах, однозначне їх трактування всіма суб'єктами. Саме цей постулат був у центрі вітального слова.

Запрошений гість – старший прокурор Тернопільської області, радник юстиції П.Г. Самой-

лов у своїй доповіді приділив увагу найважливішим чинникам впровадження в практику Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» та Кримінально-процесуального кодексу України, насамперед – особливостям їх застосування у сфері медичного обслуговування. Представник наглядово-контролюючого органу розкрив проблематику таких актуальних питань медичних правовідносин, як корупція та хабарництво у медичній сфері, передусім – серед лікарів, дав оцінку сучасному стану речей, представив офіційну статистику. Цікавою й пізнавальною була розповідь про визна-

чення понять «хабарництво» та «подарунок», їхні відмінності, розміри тощо.

Щодо Кримінально-процесуального кодексу України, то основну увагу приділили особливостям ведення єдиного реєстру кримінальних проваджень, внесення до нього кримінальних проступків. У тому числі це стосується строків проведення слідчих дій за новим КПК.

Завідувач кафедри медичного права, кандидат медичних наук, доцент І.О. Рогальський зосередив увагу на правах та обов'язках медичних працівників, передовсім – лікарів. Доповідач поставив наголос на особливостях соціального забезпечення медиків. Серед них – надання відпусток медичним працівникам, доплати за шкідливість, пенсійні та інші пільги, захист від аварійних ситуацій під час надання медичної допомоги, страхування від нещасних випадків тощо. Ні для кого не є таємницею, що нині дуже мало працівників медичної сфери знають і вміють користуватися всіма можливими пільгами та правами, захистом і підтримкою, які держава гарантує кожному лікарю.

Асистент кафедри медичного права Н.В. Гуменна виступила з

темою правового статусу пацієнтів, наголосила на деяких аспектах надання лікарями пацієнтам медичної інформації.

Завуч кафедри медичного права, кандидат історичних наук М.О. Сопіла розкрив тему права пацієнта на життя. Ключовою проблемою доповіді було визначення моменту, з якого виникає право на життя.

Кандидат юридичних наук Н.М. Калинюк зупинилася на питаннях судово-фармацевтичної ха-

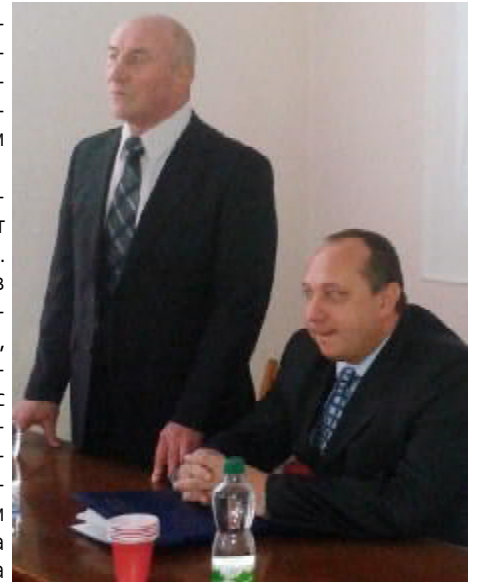

Ігор РОГАЛЬСЬКИЙ, завідувач кафедри медичного права, доцент

цією закладу, Міністерством охорони здоров'я України, медиками та суспільством загалом. Одним з таких завдань, беззаперечно, є популяризація медико-правових знань серед молодих членів медичної спільноти. У зв'язку з цим в аудиторії інституту медико-біологічних проблем відбувся семінар, присвя-

Наталія КАЛІНЮК, кандидат юридичних наук

(Зліва направо): **Микола ЛЮШНЕНКО, начальник юридичного відділу університету, викладач кафедри медичного права, Павло САМОЙЛОВ, старший прокурор Тернопільської області, радник юстиції**

рактики правопорушень у сфері охорони здоров'я.

Ігор РОГАЛЬСЬКИЙ, завідувач кафедри медичного права, доцент
Фото Катерини МАХОБЕЙ

ОБ'ЄКТИВ

Володимир ТАРАСЮК, студент стоматологічного факультету (ліворуч); Анна ШЕВЧУК, студентка фармацевтичного факультету (праворуч)

Фото Павла БАЛЮХА

Цікаво

ЧОМУ НАМ СНЯТЬСЯ ЖАХІТТЯ?

Немає точної відповіді на питання, чому нам сняться страшні сни. Але є кілька чинників, які можуть вплинути на характер сновидінь.

Найчастіше жахіття сняться тим, хто перевтомлюється в перебігу дня. Також причиною

може бути й нервово перенапруження, стрес, депресія.

Емоційне потрясіння може стати причиною страшних снів. Побачена аварія або насильство не може сприятливо позначитися на емоційному стані людини.

Люди творчих професій частіше за інших можуть бачити жахіття. Вони, по суті, все життя перебувають в стадії роздумів, тобто, у своєму вигаданому світі,

образи з якого й можуть перетворитися на нічні страхоття.

Любителі фільмів жахів також часто страждають від жахів. Тут і вигадувати нічого не треба: образи та герої з фільму запросто можуть перекочувати в сни у

жахливому образі. Щоб уникнути нічних страхів, варто забувати про відпочинок і провітрювати помешкання перед сном. Після емоційного потрясіння внаслідок аварії або смерті близької людини жахіття можуть зняти нервову напругу. Страшні сни можуть також вказувати на психологічну проблему, про яку можемо й не здогадуватися та яку потрібно розв'язати.

12 грудня виповнилося 75 років ветерану ТДМУ, кандидатові філософських наук, доценту Миколі Кузьмичу КУБАЄВСЬКОМУ.

Вельмишановний Миколо Кузьмичу!

Сердечно вітаємо Вас з 75-літтям!

Після закінчення Київського державного університету імені Т.Шевченка, в стінах ТДМУ Ви успішно пройшли 31-річний трудовий шлях старшого викладача, доцента, завідувача кафедри філософії і суспільних наук, яку очолювали впродовж семи років.

Колектив університету глибоко поважає та шанує Вас як науковця, висококваліфікованого, досвідченого педагога й вихователя студентської молоді за багаторічну невтомну працю, високий професіоналізм, сумлінне виконання своїх службових і громадських обов'язків.

Усім пам'ятна Ваша активна громадсь-

ка діяльність, зокрема, як керівника філософського семінару викладачів, лектора товариства «Знання», учасника медико-просвітницьких бригад викладачів університету, члена прорфкому працівників нашого навчального закладу.

Ваш труд відзначено медалями «За освоєння цілинних земель» і «Ветеран праці».

Ваші порядність, працелюбність, уважне ставлення до людей, прагнення робити добро заслуговують найвищої оцінки і є прикладом для наслідування.

Бажаємо Вам, вельмишановний Миколо Кузьмичу, доброго здоров'я, невичерпного життєвого оптимізму, доброти, людського тепла, душевного спокою, родинного благополуччя і затишку.

довгих років радісного та щасливого життя.

**Ректорат ТДМУ
імені І.Я. Горбачевського**

1 січня відзначає ювілейний день народження лаборант кафедри онкології, променевої діагностики і терапії та радіаційної медицини ТДМУ Оксана Богданівна НАГОРНА.

Вельмишановна Оксано Богданівно!

Сердечно вітаємо Вас з ювілейним днем народження!

У стінах університету Ви успішно пройшли 28-літній трудовий шлях спочатку машиністки канцелярії, а останні 24 роки – лаборанта кафедри онкології, променевої діагностики і терапії та радіаційної медицини, виконували одну з найважливіших ділянок роботи – організаційне забезпечення навчального процесу, проведення висококваліфікованих наукових досліджень.

Глибоко поважаємо й шануємо Вас за багаторічну невтомну працю, високий професіоналізм, сумлінне виконання своїх службових обов'язків.

Ваші порядність, працелюбність, уважне ставлення до людей, прагнення робити добро заслуговують найвищої оцінки і є прикладом для наслідування.

Бажаємо Вам, вельмишановна Оксано Богданівно, доброго здоров'я, невичерпного творчого натхнення, нових успіхів у Вашій благодійній діяльності, доброти, людського тепла, душевного спокою, родинного благополуччя і затишку, довгих років радісного та щасливого життя.

Нехай не згасає молодість душі, бадьорий настрій, невичерпний оптимізм, щедро коло-

ниться Ваша життя нива!

**Ректорат ТДМУ
імені І.Я. Горбачевського**

Подяка

ПОВЕРНУЛИ ЛІКАРІ МЕНЕ ДО ЖИТТЯ

Середина листопада повернулася для мене надзвичайно важким випробуванням: я потрапила до лікарні й життя моє трималося на волоссі. І лише завдяки професійним, вмілим і своєчасним діям лікарів залишилася живою.

Хочу щиро подякувати професору Аллі Володимирівні Бойчук, заступнику головного лікаря Ользі Михайлівні Сидорчук, лікарю-ординатору Олександрові Гавриловичу Мацюку, доценту Оксані Іванівні Хлібовській, професору Анатолію Юхимовичу Франчуку, всьому персоналу гінекологічного відділення Тернопільської міської комунальної лікарні № 2, а також її головному лікарю Віктору Вікторовичу Кміті.

Вдячна вам за врятоване життя, 14 листопада відтепер – мій другий день народження, і все це завдяки вашому високому професіоналізму, самовідданості та досвіду.

Окрема вдячність усьому колективу ВАІТ, його керівникові Андрію Лукичу Семківу за постійний догляд, милосердя і співчутливість, яким ці люди огорнули мене протягом тих шести днів, що я там перебувала. А лікарям-анестезіологам Василю Миколайовичу Шацькому та Романові Богдановичу Пименчуку величезне дякую за безпосередню участь у поверненні мене до життя, яку проявили до мене.

Низький уклін усім лікарям за доброзичливість, уміння перейматися людським болем і стражданнями, порядність та лікарський талант.

Хай благословить вас Господь, а я молитимуся за ваше здоров'я та благополуччя.

**Зоряна БУТРИН
м. Тернопіль**

14 грудня відзначила ювілейний день народження ветеран ТДМУ Марія Северинівна ДАНИЛЬЧУК.

Вельмишановна Маріє Северинівно!

Сердечно вітаємо Вас з ювілейним днем народження!

У стінах університету Ви пройшли 15-літній трудовий шлях бібліотекаря одного з найважливіших підрозділів вищого навчального закладу – бібліотеки, стали бібліографом першої категорії.

Ваша робота відзначена медаллю «Ветеран праці».

Глибоко поважаємо та шануємо Вас за

багаторічну невтомну працю, високий професіоналізм, сумлінне виконання своїх службових обов'язків.

Ваші порядність, працелюбність, уважне ставлення до людей, прагнення робити добро заслуговують найвищої оцінки і є прикладом для наслідування.

Бажаємо Вам, вельмишановна Маріє Северинівно, доброго здоров'я, невичерпного життєвого оптимізму, людського тепла, душевного спокою, доброти, родинного благополуччя та затишку, щасливого довголіття.

**Ректорат ТДМУ
імені І.Я. Горбачевського**

16 грудня виповнилося 85 років ветерану ТДМУ, кандидату медичних наук Миколі Олександровичу САЛАЙДІ.

Вельмишановний Миколо Олександровичу!

Сердечно вітаємо Вас з 85-літтям!

Після закінчення Івано-Франківського медінституту, трьох років практичної лікарської роботи, навчання в клінічній ординатурі Київського медінституту, в стінах ТДМУ Ви успішно пройшли 43-літній трудовий шлях асистента кафедри загальної хірургії.

Колектив університету глибоко поважає й щиро шанує Вас як відомого науковця, висококваліфікованого клініциста-хірурга, досвідченого педагога та вихователя студентської молоді за багаторічну невтомну працю, високий професіоналізм, сумлінне виконання своїх службових і громадських обов'язків.

Ви належите до першої плеяди викладачів, які закладали фундамент академіз-

му в нашому університеті в час його становлення та утвердження серед провідних навчальних закладів країни. Всім, хто з Вами працював і вчився у Вас, пам'ятні Ваші практичні заняття, Ваш внесок у вдосконалення навчального процесу, впровадження лапароскопічних методів діагностики та лікування, Ваша патрі-

отичність, духовність, пошана до рідної мови й українських традицій, глибоке знання історії України.

Ваші порядність, працелюбність, уважне ставлення до людей, прагнення робити добро заслуговують найвищої оцінки і є прикладом для наслідування новими поколіннями студентів, молодих лікарів і викладачів.

Бажаємо Вам, вельмишановний Миколо Олександровичу, доброго здоров'я, невичерпного життєвого оптимізму, доброти, людського тепла, душевного спокою, родинного благополуччя і затишку, активного та щасливого довголіття.

**Ректорат ТДМУ
імені І.Я. Горбачевського**

1 січня відзначає ювілейний день народження ветеран ТДМУ Розалія Степанівна БІБІК.

Вельмишановна Розаліє Степанівно!

Сердечно вітаємо Вас з ювілейним днем народження!

У стінах університету Ви успішно пройшли 32-літній трудовий шлях лаборанта кафедри шпитальної терапії, виконували одну з найважливіших ділянок роботи – організаційне забезпечення навчального процесу, проведення висококваліфікованих наукових досліджень.

Глибоко поважаємо й шануємо

Вас за багаторічну невтомну працю, високий професіоналізм, сумлінне виконання своїх службових обов'язків.

Ваші порядність, працелюбність, уважне ставлення до людей, прагнення робити добро заслуговують найвищої оцінки і є прикладом для наслідування.

Бажаємо Вам, вельмишановна Розаліє Степанівно, доброго здоров'я, невичерпного життєвого оптимізму, доброти, людського тепла, душевного спокою, родинного благополуччя і затишку, активного та щасливого довголіття.

**Ректорат ТДМУ
імені І.Я. Горбачевського**

У МУЗЕЇ ЛЕГЕНДАРНОГО ХІРУРГА

Чи часто сьогодні Ви зустрінете фаната своєї справи, який пожертвує статком, сім'єю заради блага науки, а особливо, якщо ця наука — медицина?

Медицину не можна любити чи гарно знати свою справу, медициною потрібно жити.

Яскравим прикладом людини яка зробила вагомий внесок у розвиток як української, так і світової медицини, є Микола Іванович Пирогов. Він — основоположник воєнно-польової хірургії, творець першого атласу з топографічної анатомії, започаткував використання анестезії при оперативних втручаннях. Вражаючим є те, що Микола Іванович був не просто хірургом з великої літери, а вся велич його як людини вкладається в епіграф до статті «Питання життя», які він написав 1856 року: «До чого Ви готуєте Вашого сина?» — хтось спитав мене. — «Бути людиною» — відповів я...»

Аби поринути в атмосферу того періоду, походити коридорами, де ступала нога видатного хірурга, зазирнути до кабінету, де Микола Іванович приймав хворих, та ознайомитися з особливостями його життя, студенти четвертої групи З курсу медичного факультету зі своїм куратором відвідали музей-садибу Вишня в місті Вінниця.

Микола Іванович Пирогов народився 13 листопада 1810 року.

Був 13 дитиною в сім'ї дворянина, 14-річним юнаком вступив на медичний факультет Московського університету. Отримавши диплом, ще кілька років навчався за кордоном. До професорської діяльності Пирогов готувався в Дерптському університеті (зараз університет міста Тарту (Естонія), на той час цей університет вважали найкращим у Росії. Пропрацювавши п'ять років у хірургічній клініці, він блискуче захистив докторську дисертацію. У 26 років його обрали професором Дерптського університету. Через кілька років він очолив кафедру хірургії в Медико-хірургічній Академії та керував клінікою госпітальної хірургії, яку зорганізував. Оскільки в обов'язки Миколи Івановича входило навчання військових хірургів, він зайнявся вивченням поширених в ті часи хірургічних методів, розробив цілком нові прийоми завдяки чому йому вдавалося частіше, ніж іншим хірургам, уникати ампутації кінцівок. Один з таких прийомів досі називається «операцією Пирогова».

У пошуках методів навчання вирішив застосувати анатомічні дослідження на заморожених трупах. Так народилася нова медична дисципліна — топографічна анатомія. Через кілька років такого вивчення анатомії Пирогов видав перший анатомічний

Кабінет М. Пирогова

атлас під назвою «Топографічна анатомія, ілюстрована розтинами, проведеними через заморожене тіло людини в трьох напрямках», який став незамінним керівництвом для лікарів-хірургів. Атлас і запропонована методика стали основою розвитку оперативної хірургії.

1847 року виїхав на Кавказ, де російська армія вела війну проти місцевих горян. Він уперше застосував перев'язку бинтами, просоченими крохмалем, яка виявилася зручнішою та міцнішою, ніж лубки, що застосовувалися до того. Тут, в аулі Салти, вперше в історії медицини почав оперувати поранених з ефірним знеболенням, в польових умовах. Загалом виконав майже 10 тисяч операцій під ефірним наркозом.

1855 року під час Кримської війни був головним хірургом Севастополя. Оперуючи поранених, Пирогов уперше в історії світової медицини застосував гіпсову пов'язку, що дозволила прискорити процес загоєння переломів і позбавила багато солдатів та офіцерів від потворного викривлення кінцівок. Для догляду за пораненими,

скористався допомогою сестер милосердя, це теж було тоді нововведення. Важливою заслугою Пирогова є запровадження в Севастополі цілком нового методу догляду за пораненими. Він полягав в тому, що поранені підлягали ретельному добору вже на першому перев'язувальному пункті, залежно від тяжкості поранень, одних — негайно оперували в польових умовах, інших же — евакуювали для лікування в стаціонарних військових госпіталях. Тому Пирогова справедливо вважають засновником спеціального напрямку в хірургії, відомого, як військова хірургія.

У розквіті творчих сил Пирогов усамітнівся в своєму невеликому маєтку «Вишня», що на Вінничині, де зорганізував безкоштовну лікарню. На той час Микола Іванович Пирогов вже був членом кількох іноземних академій.

Перебуваючи у Вишні, М. І. Пирогов широко займався медичною практикою. До нього зверталися хворі з усього південно-західного краю. Микола Іванович писав: «Целье двадцать пять лет я занимался хирургической практикой и в хороших, и в худых госпиталях, и на открытом поле, и в солдатских и госпитальных палатках, в хижинах крестьян и в великопепных домах. Я имел достаточно случаев сравнить результаты ... Самые счастливые результаты я

получил из практики в моей деревне. Из 200 значительных операций (ампутаций, резекций, литотомий...) я за полтора года не наблюдал ни одного случая травматической рожы, гнойных затеков и гнойного заражения, несмотря на то, что лечение после моих операций я предоставил только силам природы...»

Проживаючи в маєтку, він активно цікавився науковими досягненнями. Про цікавість до новин медицини свідчить зміст його книжок, де можна бачити численні вирізки із журналів та газет з описами тих чи інших методів, приладів, із замітками Миколи Івановича.

У вересні 1880 року товариство Червоного Хреста запросило Пирогова оглянути воєнно-медичні установи на фронті франко-прусської війни. Він з радістю прийняв цю пропозицію, ознайомився з роботою 70-ти госпіталів і виклав свої спостереження в книзі «Отчет об посещении военно-санитарных учреждений в Германии, Лотарингии и Эльзасе в 1870 году».

5 листопада 1879 року Пирогов почав писати свій останній твір «Дневник старого врача».

25 травня 1881 року в Петербурзі святкували 50-річчя наукової діяльності Пирогова. Однак стан здоров'я Миколи Івановича до цього часу погіршився настільки, що з ювілейного торжества його повезли у Відень — до знаменитого хірурга Більрота. Лікар, оглянувши хворого, спокійно й рішуче сказав, що хвороба швидко мине без хірургічного втручання. Після смерті М.І. Пирогова Більрот заявив, що він одразу встановив характер хвороби — рак верхньої щелепи, але вважав, що 70-літній хворий не витримає операції.

У жовтні 1881 року «перо випало з рук Пирогова», серце видатного хірурга зупинилося 23 листопада 1881 року.

Слід, який залишив Микола Іванович Пирогов, не переоцінити. Він жив заради людей, заради нас з вами.

Ольга ЯРЕМЧУК,
старший викладач кафедри
медичної біохімії,
Людмила КАЛЬМУЦЬКА,
Уляна ПОЧАПСЬКА,
студентки медичного
факультету

ОБ'ЄКТИВ

Ірина ШВАЙКА, студентка фармацевтичного факультету (ліворуч);
Світлана МИХАЛЬЧУК, студентка медичного факультету (праворуч)

Фото Павла БАЛЮХА

ПРЕМ'ЄРА РУБРИКИ.

Письменники – вже відомі та пошановані широким загалом. Автори не менш талановиті, але які поки що відомі небагатьом. Книги, які є у фондах нашої бібліотеки, і книги, які ще чекають на свого читача у крамницях. Книги-відкриття, книги-сенсації, книги-загадки, книги-пам'ятники – авторам, долям, епохам...

Про все це читайте у рубриці «Книгозбірна».

УМБЕРТО ЕКО: «І ЗАРАЗ, І ЗАВЖДИ – ЗОСТАНЕТЬСЯ КНИГА»

Нині ім'я Умберто Еко (нар. 1932 р.) – італійського філософа та лінгвіста, літературного критика, семіотики та медієвіста – визнаного експерта в царині Середньовіччя, відоме не лише фахівцям, але і широкому загалу. Доктор філософських наук, професор семіотики Болонського університету – найдавнішого вищого навчального закладу в Європі, академік Академії світової культури в Парижі, почесний професор десятків університетів світу, кавалер орденів Почесного легіону, «За заслуги в літературі» та Великого хреста Еко є зараз одним з найуспішніших авторів, чий творчість завжди з нетерпінням і, правду кажучи, побоюванням очікують сотні тисяч шанувальників: що ж, мовляв, на цей раз сотворив непередачуваний метр?

Усе почалося 1980 р., коли поважний науковець, автор досліджень «Естетика Томи Аквінського», «Еволюція середньовічної естетики», «Відкритий твір», «Теорія семіотики» та багатьох інших, несподівано для всіх опублікував свій перший роман «Ім'я троянди». Філософсько-історичний твір з яскраво вираженими елементами детективу виявився не просто чи не найяскравішим здобутком постмодерної літератури, але дуже швидко здобув славу еталону жанру інтелектуального (чи, за словами самого автора, академічного) роману.

Закоханий в Середньовіччя, Еко і тут залишився вірним своїм симпатіям: дія роману відбувається на початку XIV століття у монастирі бенедиктинців. Кілька загадкових убивств потребують розслідування, за яке береться францисканський монах Вільгельм Баскервільський та його учень Адсон із Мелька (натяк на відомих персонажів А.К. Дойля досить прозорий). Та не варто піддаватися на провокацію автора, який, майстерно оволодівши увагою довірливого читача, пропонує йому справжній інтелектуальний коктейль – дивовижну суміш філософських ідей, духовних і матеріальних реалій епохи.

Попри майже блискавичну славу культового письменника, з наступним романом Еко не поспішав, працював без зайвого поспіху, старанно формулюючи думку, шліфуючи стиль, вибудовуючи хитросплетіння інтриги. Характеризуючи власну письменницьку манеру, він підкреслював, що коли починає писати книгу, то відчуває себе засудженим до дворічного терміну, тому що книга – це майже дитина: спочатку треба дати їй життя, потім про неї піклуватися, і лише після того вона починає ходити і, нарешті, говорити.

Тому наступний роман «Маят-

ник Фуко» був опублікований аж 1988 року. Він якщо і не перевершив славу дебютного, то остаточно утвердив позиції Еко на літературному Олімпі, остаточно сформувавши аудиторію і виховавши «свого читача». Жоден з подальших романів («Баудоліно» (2000), «Острів напередодні» (1994), «Дивовижний вогонь королеви Лоани» (2004), «Празький цвинтар» (2010)) не залишився непоміченим і оправдовував ті «обрізі сподівань», про які так полюбують писати сучасні критики.

Не так давно Еко заявив, що більше не писатиме романів, та це аж ніяк не означає завершення творчого шляху популярного автора. Він – сповнений сил, такий же енергійний, грає на флейті та малює, колекціонує раритетні видання й уважно стежить за новинками літератури. Його бібліотека є однією з найбільших приватних книгозбірень: у ній майже 30 ти-

сяч томів, серед яких і книги наших співвітчизників (українською мовою!). Еко продовжує вести авторську щотижневую колонку «Коробка з паперовими сірниками Мінерви» в міланському журналі «Еспрессо». Частина опублікованих матеріалів увійшла до книги «Картонки Мінерви. Нотатки на сірникових коробках».

Тут перед читачем постає ще один Еко – соціально активний, іронічний, розважливий, конструктивний член суспільства, який прагне осмислити болючі проблеми сучасності. «Про міграцію», «Війна, насильство, справедливість», «Політкоректність чи нетерпимість», «Мандрівки Інтернетом», «E-mail, підсвідоме і Суперего» – ось, для прикладу, кілька досить-таки промовистих заголовків. Тому, звичайно, Еко не міг залишитися осторонь дискусії стосовно майбутнього книги – феномену ери Гуттенберга. Міні-стаття під назвою «Книги для довідок і книги для читання» була спровокована однією з передач телебачення, в якій рекламували дива CD, мультимедійних дисків, які є еквівалентом цілої енциклопедії.

Негативна реакція була зумовлена не лише тим, що він сам рішуче не сприймає цей вид масової культури, а саме безсоромним спотворенням його цитати. Еко ніколи не говорив, що ці диски неодмінно замінять книги, а навпаки: разів зі сто заявляв, що «сі-ді-роми НЕ можуть замінити книгу».

За словами Еко, книги бувають двох типів: для довідок і для читання. Перші – це словники, довідники та енциклопедії, які займають в помешканні багато місця. Саме їх можна замінити на мультимедійні диски, щоб звільнити простір у будинку та в домашній бібліотеці книгам для читання – від «Божественної комедії» Данте до останнього детектива.

Книги для читання належать до таких безсмертних див технології, що і колесо, ніж, ложка, велосипед, а тому не можуть бути замінені жодним електронним хитруванням. Вони створені для того, щоб їх тримали в руках у ліжку або човні – особливо там, де немає електричної розетки, чи там і тоді, коли розряджений акумулятор, щоб в них підкреслювали, залишали помітки і закладки, щоб їх носили в кишені, щоб їх вивчали, тримаючи зручно голову, а не фіксуючи її нерухомо перед екраном комп'ютера. «Попробуйте читати «Божественну комедію» від початку до кінця хоч би одну годину щодня і потім дайте мені про це знати», – справедливо іронізує Еко.

Людство розвивалося століттями, читало і записувало спочатку на камені, потім на табличках, потім на сувоях, проте це було дуже незручно. Коли люди з'ясували, що рукописні листки можна переплітати, то вони зітхнули з полегшенням. «І від цього дивовижного пристосування вже ніколи більше не можна відмовитися», – переконаний Умберто Еко. Форма книги визначена нашою анатомією, і тому стандартна книга не може бути меншою за пачку цигарок і більшою за аркуш паперу для писання, бо вона залежить від розміру руки, який поки що не змінився (нехай пробачить нас Білл Гейтс – посміхається автор).

Так, технологічні здобутки дають нам змогу завдяки комп'ютерам працювати у бібліотеках всього світу, вибирати тексти, друкувати їх вдома зручним для нас шрифтом, зброшуровувати і оправляти в палітурку. «І що ж це означає?» – запитує Еко, та одразу й сам відповідає: «Можуть зникнути звичайні складальники, друкарі, палітурники, але в руках у нас – і зараз, і завжди – зостанеться книга». То як же йому не повірити!

Ігор ГАВРИЩАК,
директор бібліотеки
університету

СТРУНИ ДУШ

ЖИТТЯ У ГОСПОДІ

Торкнись всім серцем
Господа живого,
відчуй Його любов та
доброту,
і все лиш знай, що Господь
є з тобою
у кожний час твого життя
Він тут.

Ти будь подібний до
Ісуса,
Ступай Його слідами,
Він визволить тебе
з тенет,
Хай буде поміж нами.

Та жити треба знову
недаремно,
щоб мати життя вічне разом
з Ним,
шукаючи Його усюди
повсякденно,
радіючи повсюдно разом
з Ним.

Шукаючи Його, побачиш
камінь
такий великий і важкий,
і твоє серце тихо ранило
той камінь на душі
твій.

Але ти йди слідом за Ісусом,
Він зніме цей тягар важкий,
І легше буде у твоєму серці,
коли ти з'єднаєшся у Ним.

Ісус – це все, Він є Життя,
любов і правда вічна,
Ісус, Він все моє життя,
І мрія вічна.

Анна КУЗИШЕН,
студентка медичного
факультету

ЛЮБОВ

Любов – таке приємне
відчуття...
Щось свіже, чисте у людині...
Коли любов приходиться
у життя,
Міняються усі погляди,
раніше незмінні.
Тоді частіше зводиш очі в
синь небесну.
Тоді ти бачиш все таким
прекрасним на землі.
Подих переходить від
радіості у серці,
І хочеться, щоб так було
завжди...
Тоді однаково, що думають
про тебе люди.
Тоді живеш, неначе в світі
мрій.
Думки буденні змінилися на
святкові
І довікола все шепоче:
«Радій, радій...»
Любов приходиться, коли ти з
вірністю чекаєш
З'єднає з тим, хто любить
так, як ти;
Відкриє серця очі, які раніше
спали,
І тоді побачиш, як добре,
коли кохання є
День змінює ніч, а ніч змінює
день...
Любов не вгасає
у серці.
Кожну мить дякуєш Богу за
погляд коханих очей,

І просто радієш, радієш
найменшій дрібниці!
І, здається, любов ця ніколи
не згасне,
Тільки зростатиме, в сильнішу
зросте...
Не будеш чекати попутного
вітру,
Любов на своїх крилах
закоханих понесе...

Вікторія ТЕРЕЩЕНКО,
студентка ТДМУ

ХОЧУ ЖИТИ

Я хочу жити...
А не існувати...
Відчувати ритм серця
І просто кохати...

Я не хочу подарунків
від долі,
бо я можу насолоджуватися
хвилинами поволі...
Не прагну Еверестів високих,
А лиш зір одиноких...
Мені не потрібні ні злото,
ні гроші,
Парфуми «Шанель»
й розкоші...
І слава марна, хвала
непотрібна,
буденність життя,
жорстокість, лицемірство...
Я хочу мати крила,
Щоб у мене була пташинна
сила.
Злетіти до неба, до самого
сонця,
й воно всміхнеться всім
людям у віконце...

Наталія ГАСИШИН,
студентка медичного
факультету

ПОСЛУХАЙ, ДІВЧИНО...

Послухай, красуне-дівчино,
Що я у цім слові
скажу:
Про очі твої волошкові
Пісню крилату в світи
понесу.
II
В завітних полях
світанкових,
Де трави послули шовкові,
Дівочу ти вроду
вбирала,
Там росяні ранки в лице
цілувала.
III
А сонце дивилось,
сміялось,
Цілунком чіпало, рум'янець
втирало.
Ось вітер кудлатий, спинивсь
пелехатий,
Щоб коси твої розчесати,
А потім на руки
підняти
І ніжно донести до рідної
хати.
IV
Де ласкою небо чола
доторкнеться,
Від щибету птахів і день
посміхнеться,
А чаша життя наповниться
щастям до краю,
І поряд лунають слова:
«Кохано, кохано, кохано...»

Леонід КРАВЧУК,
викладач ТДМУ

АФОН

(Закінчення. Поч. у № 22-23)

Особливим для мене стало відвідування скита пророка Іллі, мого тезоіменитого святого. Скит заснував як український на землях Пантократорового монастиря ієромонах Паїсій Величковський (1722-1794 рр.), уродженець Полтави. До Паїсія почали сходитися ченці-українці, греки та молдовці. На Афон стали прибувати емігранти, козаки з колишньої армії гетьмана Мазепи, бажаючи в молитві й подвигу дожити сво-

кої Русі (Ксилургу — Дроворуба, святої Анни, Андрія Первозванного), були передані Російській православної церкві. Тепер вони заселені вже переважно грецькими монахами, як і колишній болгарський монастир Зограф чи сербський

Професор Ілля ГЕРАСИМЮК (третій, праворуч) на тлі монастиря Ставронікіта

Хіландар. В юрисдикції Російської православної церкви залишився лише Свято-Пантелеймонівський монастир. Його насельниками нині у більшості є вихідці з України, зокрема, там подвизається монах Митрофан, який є уродженцем Тернопільщини. В монастирі поряд з іншими зберігається чудотворна ікона Святого Великомученика Пантелеймона.

Кожен день, кожна година та кожна хвилинка перебування на Афоні були для нас одкровенням. Але, на жаль, час перебування там обмежений диметрієм у мовах паломницького туру.

Паром відчалив від пристані Дафні та ліг на курс до Уранополіса. Та всю дорогу наші погляди були спрямовані туди, де в легкій димці височіла вершина Афона. А далі були Фесалоніки, відвідування знаменитого храму святого Димитрія Солунського (день пам'яті якого церква вшановує 8 листопада), в якому перебувають чесні нетлінні мощі Великомученика. Аеропорт «Македонія», львівський аеропорт, ще якийсь час їзда автобусом нічною дорогою у напрямку Львів-Тернопіль та братнє прощання на

Ікона Преподобного старця Паїсія Величковського

го віку. Невдовзі Паїсії попросив у Пантократорового монастиря просторішого приміщення — і йому віддали порожню келію святого пророка Іллі. Це було 1759 року. Так постав у XVIII ст. український скит святого пророка Іллі або так званий Іллінський козацький чи запорізький. Тут старець Паїсій переклав з грецької «Добротолубіє» та твори засновників християнської аскези. Півніще скит пророка Іллі як і Пантелеймонів монастир (Русік) та інші скити русинів, засновані за часів Київсь-

майдані біля залізничного вокзалу. Адже кожен з нас привіз з Афону із собою щось неповторне, незабутнє та спільне для всіх.

НАЗВИ АФОНСЬКИХ МОНАСТІРІВ У ІЄРАРХІЧНОМУ ПОРЯДКУ

- 1) Велика лавра — Афанасія Афонського,
- 2) Ватопед — Куц отрока,
- 3) Іверський, Іверіон — Іберія — Грузія; засновник — Іоанн Іверський,
- 4) Хіландар — засновник Георгіє Хеландаріос (хеландіон — шаланда),
- 5) Діонісіат — заснував святий Діонісій з Касторії,
- 6) Кутлумуш — Кур-тур-муш — звільнений від ворогів — (турецьк); інша версія — ім'я араба, який прийняв християнство,
- 7) Пантократор — Вседержитель,
- 8) Ксиропотам — Сухий потік,
- 9) Зограф — Живописець,
- 10) Дохіар — Келарів (келар — монах, що відає припасами),
- 11) Каракал — Степова рись,
- 12) Філофей — засновник — учень Афанасія Афонського Філофей,
- 13) Симонопетра — Симонів камінь — заснував преподобний Симеон,
- 14) Святого Павла, Агиу Павлу — заснував преподобний Павло, син імператора Михайла Куропалата.

15) Ставронікіта — Хрест Микити.

16) Ксенофонт — заснував святий Ксенофонт.

17) Григоріат — засновники — Григорій Синаїт та його учень Григорій Новий.

18) Есфігмен — засновник — монах Есфігмен.

19) Свято-Пантелеймонів — Святого Пантелеймона.

20) Кастамоніт — Костянтинів — заснував Імператор Костянтин Великий.

ПЕРЛІК ПОСЛУХІВ МОНАХІВ У АФОНСЬКИХ МОНАСТІРЯХ

Воротар проживає в спеціальній кімнаті всередині великих монастирських воріт. Перевіряє дозвіл на перебування в монастирі різних відвідувачів і відводить їх у архонтарик (вітальні покої).

Архонтар надає паломникам їжу і піклується про їх нічліг.

Дзвонар вдаряє в било або дзвонить у дзвін, сповіщаючи про церковні служби та свята.

Церковник (паламар) відповідальний за підготовку храму до служби.

Виматар зберігає святі мощі у Святому Віварі та виносить їх для паломників.

Типикар прислуговує при обрядах у храмі та вказує півчим тропарі й уривки зі Святого Письма.

Читець читає уривки зі Святого Письма в храмі і за спільною трапезою

Трапезник відповідає за трапезу та підготовку до неї.

Рака з мощами Димитрія Солунського та його іконографічні зображення

каплиці, співає молитви й приймає підношення від паломників.

Ворданар піклується про стайні та обори.

Арсанар постійно проживає на пристані (арсанія) або приходить туди в разі тієї чи іншої потреби та отримання замовлень для монастиря.

Кухар готує їжу на монастирській кухні.

Пекар пече хліб у печі.

Дохіар завідує засіками.

Брат милосердя доглядає в лікарні за хворими ченцями.

Героком доглядає за старими, які більше не можуть працювати та пересуватися без сторонньої допомоги. Лікарня й притулок для старих розміщена в одній будівлі.

Бібліотекар зберігає ключі від бібліотеки, за яку відповідає.

Ризничий обирається для ризниці, в якій здебільшого й зберігають монастирські скарби.

Синодикар відповідає за синодикон, в якому збираються на засідання проістамени монастирів.

Просмонар піклується про чудотворну ікону Богородиці та її

РАДИ-ПОРАДИ

БАГАТА КУТЯ

Основна страва на Святвечір, звісно, — кутя. Кожна господиня готує її за власним рецептом. Окрім того, у кожному регіоні її прийнято готувати по-своєму. Загальновідомо, що до складу куті входить пшениця, мак і горіхи. Втім, є й кутя, приміром, з рису... Але про це, пізніше. Ми запитали у медсестри відділення анестезіології та інтенсивної терапії університетської лікарні Марини ГОЛОЮХИ рецепт, за яким вона готує кутю для своєї родини.

— Я готую звичайну кутю, — розповідає медсестра — Варити кашу потрібно досить довго, аби

вона розпарилася та стала м'якою. Одну частину крупи треба залити трьома частинами окропу та варити на повільному вогні майже дві години. Якщо ж хочете, аби каша вийшла не такою густою, додавайте більше води. Після того, як кутя зварилася потрібно додати солодких «приправ», а саме — маку, меду та горіхів. Також можна «приправити» кутю родзинками, цукатами, халвою та навіть скибочками мандаринів. Мої синочки дуже люблять, коли до куті додаю шматочки шоколаду.

— Мак, який додаю до каші, обов'язково добре перетираю у макітрі, додаючи трохи цукру, — зауважує. — А горіхи розділяю на дві частини: першу половину горіхів перемелюю, другу — подрібнюю ножем. Приготовану кутю викладаю у глиняну макітру

Основна таємниця приготування смачної куті, за словами Марини Голоюхи, є позитивний настрій і щира молитва. Вона ніколи не береться за готування страв на Святвечір без прохання про Господню ласку та допомогу.

Що символізують складові куті?

Пшениця символізує добробут, врожай, розмноження. Мак — множинність, уособлює зорі на небі. Він присутній в усіх обрядових стравах. Мед — здоров'я, горіхи — багатство, родзинки — життя та кохання.

Вважають, що чим багатша (тобто, смачніша й ситніша) кутя, тим кращий буде врожай і вищий достаток у сім'ї. Виходячи з цих міркувань, в Україну упередень Різдва кутю називали багатою й робили її дуже смачною.

Кутя з пшениці

1 склянка зерен пшениці, 100 г маку, 100 г почищених волось-

ких горіхів, 1-3 столові ложки меду, цукор до смаку.

Зерна пшениці розтовкти у дерев'яній ступі дерев'яним товчачем, періодично підливаючи трохи теплої води, щоб оболонка пшениці відділилася. Після цього ядро відокремити від лушпиння, просіваючи й промиваючи. На воді з чистих зерен зварити звичайну розсипчасту пісну рідку кашу, охолодити, підсолонити по смаку. Окремо розтерти мак, додати мед, все перемішати та покласти пшениці. Якщо каша густа, її можна розбавити охолодженою перевареною водою. Також не забувайте покласти товчені ядра волоських горіхів. Іноді також додають родзинки, але це необов'язково. Для підсолонжування краще використовувати тільки мед.

Кутя з рису

1 склянка рису, 100 г маку, 100 г ядер волоських горіхів, 1-3 столові ложки меду, цукор до смаку.

Склянку рису насипати у каштрулю та залити півтора склянками окропу. Щільно каштрулю накрити, варити рис три хвилини на сильному вогні, шість хвилин — на середньому, три хвилини — на малому.

Ще дванадцять хвилин не відкривати накривку, даючи рису настоятися на парі.

Співвідношення всіх інших компонентів для куті таке ж, як у попередньому рецепті.

Кутя з родзинками

1 склянка пшениці, 100 г маку, 100 г волоських горіхів, 100 г родзинки, 1-2 ст.л. меду.

Пшеницю зварити до готовності, але так, щоб не розварилася.

Мак проварити 5-10 хвилин і розтерти у макітрі. Горіхи обсмажити на пательні, полатати на невеликі шматочки. Родзинки залити окропом, воду злити, перебрати ягоди, видаляючи плодоніжки. Пшеницю, мак і горіхи змішати з медом і родзинками.

МУДРОСЛІВ'Я

РУБРИКУ ВЕДЕ ПРОФЕСОР БОРИС РУДИК

ЖИТТЯ – ДОБРИЙ ВЧИТЕЛЬ, АЛЕ НЕ КОЖЕН ЙОГО УЧЕНЬ ЗДІБНИЙ

Через одну людину гріх увійшов в світ, а через гріх – смерть, і таким чином смерть прийшла на всіх людей, тому ми всі з гріхом.

Римл. 3:25

Вернешся в землю, бо ти з неї взятий і бо ти порох – і до пороху повернешся.

Мойсей, 3:19

Смерть – це стріла випущена в тебе, а життя – це мить, доки вона до тебе долетить.

Аль-Хусрі

Життя – добрий вчитель, але не кожен його учень здібний.

Д. Арсенич

Жити – означає працювати. Праця є життя людини.

Вольтер

Потрібно любити життя більше, ніж його сенс.

Ф. Достоєвський

Як ми можемо знати, що таке смерть, коли не знаємо ще, що таке життя.

Конфуцій

Кара за гріх – смерть.

Римл. 6:23

Смерть для того знаходиться

наприкінці життя, щоб зручніше було до неї приготуватися.

Козьма Прутков

Той не знає смаку справжнього життя, хто не знає смаку заборонених плодів.

А. Коваль

Про мертвих – або добре, або нічого, інша річ про вічно безсмертних.

М. Левицький

Життя – це те, що люди найбільше намагаються зберегти і про що найменше дбають.

Ж. Лабрюєр

Доки ти говориш, не те, що думаєш, слухаєш не те, в що віриш і робиш не те, до чого схильний, – ти лише гадаєш, що живеш.

Сян-Цзи

Життя коротке, але через негаразди видається довгим.

Публій Сір

Якщо хтось скаржиться на життя, то це на 99 % означає, що від життя він вимагає неможливого.

Ж. Ренар

Смерть приходить до всіх: вона закон, а не кара.

Сенека

Усе на світі можна виправити, окрім смерті.

Сервантес

Треба жити так, щоб не боятися смерті й не бажати її.

Л. Толстой

Шлях до підземного царства звідусіль однаковий.

Цицерон

Вічна пам'ять

Тернопільське обласне відділення Асоціації акушерів-гінекологів України висловлює глибоке співчуття доценту кафедри акушерства та гінекології №1 Тернопільського державного медичного університету ім. І.Я. Горбачевського

Лесі Іванівні РОМАНЧУК

з приводу трагічної смерті

сина **Олександра**.

СВЯТО – НА ПОРОЗИ

ТРОХИ НОВОРІЧНОГО ЕТИКЕТУ

На Новий рік годиться дарувати невеличкі, але приємні сувеніри. Такі дарунки здебільшого мають символічний характер і нагадують про приязнь та увагу.

Найчастіше за новорічним столом збираються у родинному колі. Такі гостини тривають довго і течуть за давно установленими правилами. Зміни приносять нові члени родини. Невісток і зятів варто тактовно попередити про особливості святкування Нового року, до яких ви звикли, а вони ні. Особливо, коли за столом зустрічаються представники різних

Напередодні Нового року стали популярними корпоративи. На таких вечірках важливо дотримуватися певних правил, а саме: не намагайтеся надто зблизитися з «начальством», не виділяйтеся надмірно одягом або зачіскою (особливо жінки), не надавайте перевагу під час танців одному партнерові, а найголовніше, забудьте, що ви начальник і поважна особа.

Якщо опинитесь під Новий рік серед малознайомих людей, не заважайте їм святкувати так, як вони звикли. Спробуйте пристосуватися, не повертаючи до себе надмірної уваги.

Відповіді на сканворд, вміщений у № 23 (352)

1. Гуцульщина. 2. Ложка. 3. Щек. 4. Нут. 5. Яблуко. 6. Аристотель. 7. Жакет. 8. Етап. 9. Ют. 10. Улов. 11. Орлан. 12. Оз. 13. Перець. 14. Апорт. 15. Осло. 16. Аз. 17. Пес. 18. Осад. 19. Маля. 20. Гонта. 21. Мед. 22. Раут. 23. Виноград. 24. Рац. 25. Тромб. 26. Тигр. 27. Груша. 28. Рак. 29. Ель. 30. Ат. 31. Одеса. 32. Етна. 33. Ра. 34. Сир. 35. Онук. 36. Рана. 37. Брак. 38. Кора. 39. По. 40. Просо. 41. Оаза. 42. Ура. 43. Раса. 44. Ясир. 45. Опірок. 46. Озеро. 47. Адоніс. 48. Есе. 49. Раб. 50. Ага. 51. Сі. 52. «Інтер». 53. «Яса». 54. Обід. 55. Молитва. 56. Лимон. 57. Лоно. 58. Ромен. 59. Кіл. 60. Сидр. 61. ТТ. 62. Оплот. 63. Людство. 64. ТУ. 65. Віз. 66. Ідол. 67. Замок. 68. Порт. 69. Пас. 70. Ар. 71. Ада. 72. ОРТ. 73. Троянда. 74. НЛО. 75. Ом.

ДО ЗУСТРІЧІ В НОВОМУ РОЦІ!

ХАЙ БУДЕ ДЛЯ ВАС, ШАНОВНІ ЧИТАЧІ,
2014 РІК ЩАСЛИВИМ, ЗДОРОВИМ,
УСПІШНИМ, ПЛІДНИМ, РАДІСНИМ!

Відповіді у наступному числі газети

СКАНВОРД

2. Релігійне свято	1.	3. Пухлина шкіри	4. Шерстяний покриття тварин	5. Нота		
↓		↓	↓	↓		
		6. Скупчення транспорту	7. Доглядає дитину	8. Не проти		
		↓	↓	↓		
		9. Місто у Франції	10. Пристрій для лову риби	↓		
		11. Природна фарба	12. Болшиний цар	↓		
		13. Кресало	14. Запас на чорний день	15. Поїдає вовну, хутро	16. Батіг, пруг	
		↓	↓	↓		
		17. Порода службових собак	↓	↓		
18. Видозміна, різновид		19. Канал	20. Дуст	21. Фус		
↓		↓	↓	↓		
		22.	↓	↓		
		23. 4047 м²	24.	↓		
		↓	↓	↓		
		25. Кухар на кораблі	26. Проблема, турбота	↓		
		↓	↓	↓		
		27. Тарілка, що літає	↓	↓		
		28. Бог мудрості в Ст. Єгипт	29. Частина крила літака	30. Кільце для веретена		
		↓	↓	↓		
		31. Знак віднімання	32. Річка в Італії	33. Навчальне заняття	34.	
		↓	↓	↓		
		34. Набір товарів	35. Водовідвідний жолоб	36. Народна казка	37.	
		↓	↓	↓		
		38. Протинього нема прийому	39. Коштовний камінь	40. Технічна рослина	41. Нім. фізик	42. Вир
		↓	↓	↓	↓	↓
		43.	44. Риба	45. Герой Шіллера	46. Виступ в стилі	47. Спадкові одиниці
		↓	↓	↓	↓	↓
		48. Монтана	49. Кормова частина палуби	50. Старослов'я лгера	51. Початок літочислення	52. Літак
		↓	↓	↓	↓	↓
		53. Літ. циганка	54. Жноче ім'я	55.	56. Брус (морс.)	57. Казкова країна
		↓	↓	↓	↓	↓
		58. Український письменник				